

De Sabadell i el seu rodal

Collsalarca i els seus voltants

per Joan Alsina i Giralt

M.ª Teresa Gavarró posseïa els títols de Mestra nacional, Infermera, Assistent Social, Professora de Català, Llicenciada en Filosofia i Lletres. Aquesta carrera universitària la cursà als seus cinquanta anys. Entre cursets, seminaris, jornades, Setmanes i Sympòsiums havia concorregut a més d'un centenar de manifestacions d'aquestes, com a alumna. Però també participà activament en Congressos Nacionals i Internacionals de molt diverses disciplines, des de Califòrnia a la Xina comunista.

La seva participació en institucions i entitats forma una llista molt extensa, sempre amb caràcter actiu, no pas solament passiu. Equips del Magisteri, Escola Epione d'Ajudants Tècniques Sanitàries, Escola de Formació Social de Sabadell-Terrassa, Departament d'Educació del Club d'Amics de la UNESCO, Escola Betània (després Sant Nicolau), Hospitalitat de la Mare de Déu de Lourdes, Colònies de Minusvàlids, Grups d'Auxilia, Juntes local i provincial de la Protecció de Menors, Creu-Roja, Junta Municipal de Primer Ensenyament, Associació Espanyola contra el Càncer, Conferències de Sant Vicenç de Paül, Unió de Mares, Rober de la Parròquia de la Santíssima Trinitat, Consell de Càritas, Fundació Bosch i Cardellach, Comissió d'Obra Social de la Caixa d'Estalvis de Sabadell...

Havia donat conferències sobre diversos temes. Va escriure tesines, ponències i estudis. El 30 d'abril, vuit mesos abans de la seva mort, M.ª Teresa Gavarró va presentar a la Fundació Bosch i Cardellach un extens informe sobre la tasca que ella mateixa, secundada per un grup de senyores, havia dut a terme en el seu moment per a la recuperació de l'illa urbana on s'enderrocà l'edifici de la Casa de la Caritat i ara és la plaça Marçet, després que el terreny disponible ja havia estat compromès pel municipi en venda a una institució d'Estalvi per a la construcció de pisos i jardí.

De labors com ara aquesta, a voltes no aflorades, fetes sovint de gestos callats, personals, al marge de la participació en institucions i moltes vegades al servei del proïsme de més humil nivell, se'n podria fer una llarga llista. Entre ells destaca la seva sacrificada assistència als damnificats en les riudes de l'any 1962, concretament a la barriada de Los Rosales, de Sant Quirze, on el drama va adquirir la nota humana més aguda.

També mossèn Aleu va dir-ho: *"Ella ens demostrava tothora el seu amor als altres; n'havia fet el sentit de la seva vida i de la seva fe"*.

Tot sovint les dades que es recullen dels diversos topònims són força desorientadores. En el cas concret de Collsalarca trobem, a primer cop d'ull, les següents incoherències:

1437 - "en el lloc dit Bona Vehina o Collsalarca".

1586 - "en el lloc dit antigament La Burguesa, ara també Coll Busquets".

1678 - "el Perelló, abans La Burguesa".

1687 - "en el lloc dit Coll Busquets o Collsalarca".

Si acceptéssim, sense examinar-les més a fons, la reciprocitat d'aquestes equivalències tindriem com a resultat que Collsalarca, Bona Veïna, Coll Busquets, La Burguesa i el Perelló era tot el mateix lloc. Però la realitat és que tots aquests llocs són peces de terra força ben determinades tot i que veïnes l'una de l'altra.

Intentarem la seva localització a partir de dades procedents, en la seva major part, de diversos protocols notariais. Per introduir un cert ordre començarem situant les terres més al migdia i ponent, acabant amb les més cap a tramuntana i llevant.

EL PERELLÓ - Ja l'any 1498 es troba una referència al Perelló, tot i que poc explícita i que no ajuda gens a la seva localització. És a darreries del segle XVI que es comencen a trobar notícies més concretes. Diu una escriptura de 1575: "en el lloc dit el Perelló, a llevant amb el camí de Sabadell a Manresa i a ponent i migdia amb la riera del Perelló o de Sobarber". I la terminació per tramuntana ens la dóna una nota notarial de 1711: "el Paralló, a tramuntana amb honors del mas Borgunyó". Un dels camins que anaven al Perelló ens el situa una escriptura de 1770 en parlar d'unes terres "en lo camp de les Tres Puntes, a la vora del camí real de Manresa i tras lo hort dels Pares Caputxins, a migdia ab un caminet que va de dit Convent al mas Parelló". Aquest caminet no pot ser altre que el que s'anomenava també Regarot d'en Salt, actual Ronda Zamenhof.

El Perelló, doncs, sembla que eren les terres, un mas és citat també diverses vegades, situades aproximadament entre els actuals Ronda Zamenhof per migdia, l'Avinguda 11 de setembre per llevant, carrer Sant Isidre per tramuntana i Riereta o Rambla d'Arrahona per ponent. És molt possible que el Perelló fos

també, bona part, a ponent de la Riereta. Ens ho fa suposar una escriptura de 1739 que diu: "en la partida anomenada el Perelló, a orient amb la riera de Sobarber o del Perelló".

I en aquesta part de ponent de la Riereta, que en aquells verals veiem que prenía el nom de riera del Perelló, hi trobem citada força vegades la Serra del Perelló; "la serra del Perelló, a ponent i migdia amb honors del mas Rull", ens diu una escriptura de 1698. Aquesta Serra del Perelló sembla que no pot ser altra que la que coneixem actualment com a Serra d'en Camaró. Cal dir que aquest darrer nom no l'he trobat mencionat en cap document anterior al segle XIX. És en una escriptura de març del 1803 que el trobo citat per primera vegada: "la pessa de terra i partida dita la Serra d'en Camaló", diu aquest document.

LA BURGUESA - Aquest nom el trobem pertanyent a diversos llocs a Sabadell i els seus voltants. L'actual carrer de Sant Antoni, abans dit també dels Scasots, s'havia anomenat també de na Burguesa: "en el carrer anomenat de na Burguesa o dels Scasots" ens diu un document de 1599.

Sembla, però, com diu Carreras en els seus "Elements d'història de Sabadell", que el carrer de na Burguesa era "el tros que és ara del carrer de Jesús que va del carrer de Sant Antoni al darrera de l'edifici que havia ocupat l'antic cafè de cal Cruz"; cul de sac existent avui encara.

I en un document de 1569 trobem la Burguesa al Robial: "la Parellada de na Burguesa, avui el Robial".

Poques són les referències que he trobat de la Burguesa i que la situïn prop del Perelló. Uns papers de 1678 ens la fan coincidir amb el Perelló: "el Perelló, abans la Burguesa". I un document de 1586 ens la situa al mateix lloc que Coll Busquets: "en el lloc dit antiga-

RESTAURANT
Euterpe

RAMBLA, 1
SABADELL

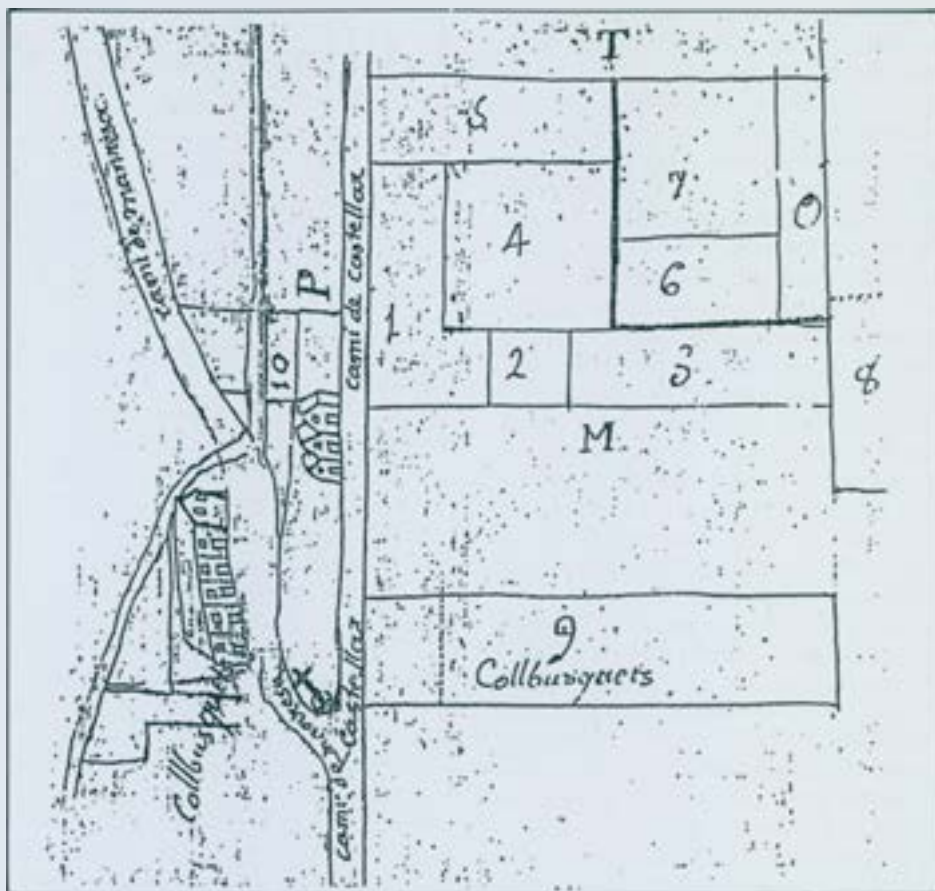
T. 725 01 26
PARKING

ment la Burguesa i ara també Coll Busquets". Aquesta coincidència amb dos diferents lloc, veïns com veurem, ens fa creure que, més que coincidir, és que la Burguesa estava situada entre els dos. Ja hem vist on eren les terres del Perelló i veurem més endavant on estava situat Coll Busquets. La Burguesa podia molt bé ésser una petita peça de terra als voltants, més o menys, de la confluència dels actuals carrers Pius XI i Borràs, ben prop de la Plaça de la Creu Alta.

COLL BUSQUETS - Una de les primeres citacions de Coll Busquets l'he trobada en un document del 1402: "en lo lloc anomenat Coll Busquets, molt cerca de la Creu Alta". Altres documents ens ajuden a situar-lo amb més aproximació; un del 1423 ens diu: "Coll Busquets, a ponent amb la riera de Sobarber". I un altre del 1681 parla de "Coll Busquets o el camí de Jonqueres, a llevant amb el camí de Sabadell a l'església de Sant Vicens de Jonqueres". Cal recordar que en aquells anys l'església de Sant Vicenç de Jonqueres era encara l'antiga parròquia tocant el Ripoll. I per tramuntana Coll Busquets es confonia ja amb Coll salarca: "en el lloc dit Coll Busquets o Coll-salarca", diu un document del 1687.

Crec que, d'acord amb les dades vistes, podem dir que Coll Busquets eren les terres tocant la Creu Alta i entre la Riereta i el camí de Jonqueres o el de Castellar. Les terres a tramuntana eren ja Collsalarca. El plànol que reproduïm fet possiblement a mitjan segle XVIII, situa Coll Busquets tot al volt de la Creu de la Creu Alta.

BONA VEÏNA - Un dels primers documents en què trobo citat aquest nom és del 1434 i en ell ens situa ja aquestes terres per la seva part de tramuntana: "a la Bona Vehina, a cerç amb honors del mas Boadella". Recordem que el mas Boadella, com deia en les notes sobre can Puigjaner publicades en **Quadern** del febrer 1986, era prop del torrent de les Canals o del Capellà i prop de can Puigjaner. Altres termenacions de Bona Veïna eren: "a ponent amb el camí de Sabadell a Manresa (actual carrer Major)", com diu un document del 1585. I a llevant termenava amb el camí a Castellar: "en el lloc dit Bona Vehina, a llevant amb el camí que va a Castellar", segons un document del 1439. I si per migdia s'acostava a la Creu Alta, per tramuntana era tocant a Coll salarca, com ens diu un document de 1766: "Bona Vehina, part demunt de la Creu Alta i cerca Collsalarca", amb les quals terres s'arribava a confondre: "en el lloc dit Bona Vehina o

Plànol, probablement de 1741, de la Creu Alta i els seus voltants.

Collsalarca", ens diuen uns papers del 1437.

COLLSALARCA - Moltes, moltíssimes, són les referències a Collsalarca que hem trobat i és fàcil determinar-ne les termenacions, per les que es pot veure que era una peça de terra força considerable.

Trobem Collsalarca limitant a ponent amb el Torrent del Mal Consell, com ens diu un document de 1758: "terres a Collsalarca, llevant a ponent amb el Torrent del Mal Consell". El Torrent del Mal Consell, com deia Joan Montllor i Pujal en "ALBA" de febrer de 1951, "s'inicia en el pla de llevant i pròxim a can Oriac i va a finir en el torrent de Sobarber, conegut avui per la Riereta, enfront de l'edifici elevador d'aigua de la mina de Ribatallada, a part d'amunt de can Borgunyó"; i, afe-

gia en Montllor en el mateix article, "si no minva l'impetu d'expansió amb què va creixent Sabadell de molts anys ençà, no transcorreran gaires lustres a despareixer el Torrent del Mal Consell". La predicció d'en Montllor s'ha ja acomplert.

Altra termenació, també a ponent, ens la dona un document del 1505: "en el lloc dit Collsalarca, a ponent amb honors del mas de la Rossella o d'en Masferrer". Aquest mas era també una termenació a migdia, com ens diuen uns papers del 1443: "en el lloc dit a Collsalarca, a migdia amb Bartomeu de Masferrer de la Rossella". Avui, dels indrets de la Rossella en diem, menyspreant aquest bonic i històric nom, carrer de la Mare de les Aigües. Altra termenació, també a migdia, la trobem l'any 1709: "Collsalarca, a migdia amb honors del mas Borgunyó". A tramuntana, i com ens diu un document del 1569, hi havia can Oriac: "terres a Collsalarca, a cerç amb honors de Carles Oriac". I per la banda de llevant Collsalarca arribava fins el mas Boadella: "mas Boadella, en el lloc dit Collsalarca", segons un document del 1410. Era, doncs, ben extens Collsalarca: de can Borgunyó fins al mas Boadella, sobre can Puigjaner; i de poc més amunt de la Creu Alta fins a ca n'Oriac. ●

AMB TOTA SEGURETAT...

ASS

Mútua de Seguros de Sabadell

Indústria, 16

Tels. 725 91 33 - 725 93 43 SABADELL